

Martyna Szlufik

Mateusz Sasinowski

Odnawialne źródła energii jako szansa na stworzenie proekologicznego wizerunku jednostki samorządu terytorialnego

W artykule została poruszona kwestia obowiązku samorządu terytorialnego dbania o środowiska naturalne. W tym celu jednostki samorządu terytorialnego powinien wykorzystywać najlepsze dostępne techniki, a więc m.in. alternatywne źródła energii. Odnawialne źródła energii zostały ukazane w kontekście zasad ogólnych wspólnotowego prawa ochrony środowiska. Zgodnie z zasadą integracji polityki ochrony sektorowej z polityką ochrony środowiska, sektor energetyczny nie powinien szkodzić środowisku naturalnemu. Zasada prewencji wymaga działań zapobiegających zanieczyszczeniom powietrza, z kolei zasada „zanieczyszczający płaci” wprowadza kary za szkodliwą emisję. Zgodnie z zasadą wysokiego poziomu ochrony w każdym działaniu należy mieć na uwadze ochronę przyrody, a zasada usuwania szkód u źródła promuje stosowanie technologii czystej produkcji. Omówione zostały też zasady zrównoważonego rozwoju oraz partycypacji publicznej, stanowiące podstawę zarówno ochrony środowiska, jak i udziału obywateli w decydowaniu o nim. Kolejna część artykułu dotyczy związków odnawialnych źródeł energii z samorządem terytorialnym na gruncie prawa krajowego w oparciu o polskie akty prawne, znajduje się tam też opis energetyki obywatelskiej z jej zaletami, sposobami finansowania, a także z przykładami zarówno z Polski, jak i z krajów UE.

1. Wstęp

Współczesny świat nie może funkcjonować bez energii. Jej pozyskanie jest jednym z najistotniejszych wyzwań na poziomie zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Wytwarzanie energii z paliw kopalnych przyczyniło się do zachwiania systemu klimatycznego naszej planety, dlatego każde państwo powinno dołożyć jak największych starań, aby szukać alternatywnych, nieszkodliwych dla środowiska źródeł energii. Wymaga to zaangażowania już od poziomu najmniejszych jednostek podziału administracyjnego,

łącznie z uwzględnieniem działań społeczeństwa. Odnawialne źródła energii¹ są bez wątpliwości szansą na stworzenie ‘zielonego’ wizerunku jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie dotyczące środków, jakie mogą podejmować jednostki samorządu terytorialnego w Polsce i Europie, oraz to, jak zasady wspólnotowego prawa Unii Europejskiej mają się do wdrażania ekologicznych standardów w samorządzie terytorialnym. W artykule autorzy posłużyli się metodami dogmatyczno - prawną i komparatystyczną w celu jak najdokładniejszego omówienia rozwiązań funkcjonujących w polskim porządku prawnym oraz porównania ich z rozwiązaniami przyjętymi w innych państwach.

2. OZE i samorząd terytorialny w prawie UE

Samorząd terytorialny pełni bardzo ważną funkcję – ma dbać o środowisko naturalne. W tym celu należy wykorzystywać wszelkie najlepsze dostępne techniki, a więc także i innowacje dotyczące energetyki. Samorząd terytorialny związany jest wieloma regulacjami dotyczącymi tego zagadnienia. Jednym z aktów jest Karta Praw Podstawowych UE², która zawiera wiele ogólnych sformułowań mówiących o poprawie jakości środowiska, wysokim poziomie jego ochrony, jak i ochrony zdrowia. Unijna koncepcja partnerstwa obywatelskiego zakłada m.in. zbudowanie zaangażowania polegającego na włączeniu obywateli i organizacji pozarządowych do głębszego decydowania³. Służą temu takie mechanizmy administracyjne jak inicjatywa obywatelska, europejska inicjatywa ustawodawcza, petycja do PE, skarga do ERPO, prawo pisemnego zwracania się do instytucji i organów UE, prawo do dostępu do dokumentów i instytucji organów, jednostek organizacyjnych UE, udział w konsultacjach społecznych na specjalnej stronie przygotowanej przez Komisję Europejską, czy możliwość skontaktowania się z posłem do PE, przedstawicielem w Komitecie Regionów bądź Komitecie Społeczno – Gospodarczym.

¹ Dalej także jako „OZE”.

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>. [dostęp: 14.11.2018]

³ I. Lipowicz, *Polska administracja publiczna w świetle standardów europejskich*, red. Z. Niewiadomski, Prawo administracyjne, Warszawa 2013, s. 339-340.

W prawie polskim prawo do informacji o środowisku zapewnia art. 74 ust. 3 Konstytucji⁴, a zasadę partycypacji publicznej, art. 4 i 5 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁵. Mechanizmy te sprawiają, że energia z OZE może być energetyką obywatelską, w decydowaniu o której udział będzie brać społeczeństwo. Odnawialne źródła energii są jednym ze sposobów ochrony środowiska i rozwoju przyjaznego dla przyrody. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie energii ze źródeł odnawialnych w kontekście zasad ogólnych wspólnotowego prawa ochrony środowiska.

3.1. Zasady ochrony środowiska w prawie UE

3.1.1. Zasada integracji polityki ochrony środowiska z politykami sektorowymi

Zasada integracji polityki ochrony środowiska z politykami sektorowymi, w prawie polskim nazywana zasadą nadrzędności wymagań ochrony środowiska wobec polityk, planów i programów dotyczących ochrony środowiska. Zakłada ona, że sektor energetyczny nie powinien szkodzić środowisku (jak to dzieje się w przypadku energii konwencjonalnej). Odnawialne źródła energii na tym tle ‘godzą’ wymagania sektora energetycznego z ochroną środowiska. OZE wpisują się doskonale także w rozwój gospodarczy, technologiczny i integrację z sektorem finansowym. Jak wynika z raportu „Ukryty rachunek za węgiel 2017”⁶, w ubiegłym roku roczne koszty wsparcia górnictwa oraz elektroenergetyki węglowej przypadające na przeciętnego Polaka i przeciętne gospodarstwo domowe wyniosły 1045 zł. Według J. Ciechanowicza zasada „priorytetu ochrony środowiska nad działalnością gospodarczą powinna rozstrzygać ewentualne konflikty, jakie mogą powstać między działalnością gospodarczą, a wymogami ochrony środowiska”⁷.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej jako Konstytucja.

⁵ Ustawa z 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1405 ze zm., dalej jako „ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku”.

⁶ <http://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2017/09/UKRYTY-RACHUNEK-raport-internet.pdf>, Tabela 8, s. 36 [dostęp 14.11.2018].

⁷ J. Ciechanowicz, *Prawna ochrona środowiska. Wybrane zagadnienia*, Gdańsk 1992, s. 15.

3.1.2. Zasada prewencji

Zasada prewencji- logicznie - wymaga rozważenia skutków danego działania przed jego podjęciem i wyciągnięcia wniosków. Choć konsekwencje wynikające z pozyskania i użycia energii konwencjonalnej (zanieczyszczenie powietrza, zagrożenia dla zdrowia i przyrody) są doskonale znane, „brudna energia” nadal jest faworyzowana. Tymczasem równie jasne jest także i to, że odkładanie interwencji może spowodować sytuację, w której opanowanie tych negatywnych skutków będzie wymagało podjęcia bardziej kosztownych działań od tych, które można było podjąć wcześniej, stosując zasadę prewencji⁸.

3.1.3. Zasada przezorności

Zasada przezorności (ostrożności) nie znajduje zastosowania do OZE, skoro ma ona znaczenie wtedy, kiedy negatywny skutek nie został jeszcze dowiedziony. Tymczasem w przypadku pozyskiwania energii ze źródeł konwencjonalnych ów negatywny wpływ został już wykazany.

3.1.4 Zasada "zanieczyszczający płaci"

Odzwierciedleniem zasady „zanieczyszczający płaci” w polskim prawie jest kara grzywny z kodeksu wykroczeń (od 20 do 5000 zł) lub administracyjna kara pieniężna z Kodeksu postępowania administracyjnego⁹. Zasada ta dotyczy nie tylko sytuacji, w której zanieczyszczenie jest powodowane, ale także kosztów zapobiegania potencjalnemu zanieczyszczeniu. Zgodnie z ustawą, zanieczyszczeniem jest taka emisja, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi, stanu środowiska ekosystemów, walorów estetycznych środowiska, dóbr materialnych lub utrudniająca innym w dozwolonym korzystaniu z tegoż środowiska¹⁰. Zanieczyszczenia powietrza powstające w wyniku stosowania energii konwencjonalnej, wywołują te przesłanki, i to wszystkie naraz. Zdaniem Z. Bukowskiego,

⁸ P. Korzeniowski, *Zasady ogólne w regulacjach ustawowych* [w:] *Prawo ochrony środowiska*, red. M. Górski, Warszawa 2014, s. 57.

⁹ Ustawa z 14.6.1960 – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 2096, dalej jako KPA.

¹⁰ Ustawa z 27.4.2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 ze zm., dalej jako „POŚ”.

zasada ta wymaga wykładni nie językowej, a funkcjonalnej¹¹. Jak twierdzą S. Wrzosek i J.M. Izdebski „zmiany w (...) środowisku naturalnym wskazują administracji nowe pole działania”¹².

3.1.5. Zasada usuwania szkód u źródła

Zasada usuwania szkód u źródła promuje rozwiązania polegające na stosowaniu technologii czystej produkcji, polegających na neutralizowaniu lub usuwaniu istniejących już zanieczyszczeń. Preferuje ustalanie standardów emisyjnych dla szkodliwych substancji. W realizowanie tej zasady doskonale wpisuje się więc czysta energia pozyskiwana z OZE.

3.1.6. Zasada kompleksowej ochrony

Ostatnią zasadą jest zasada kompleksowej ochrony. W jej kontekście odnawialne źródła energii zapewniają zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom wprowadzanym do powietrza, wody i ziemi, tak aby zagwarantować wysoki stopień ochrony środowiska jako całości. Czyste powietrze to też brak zagrożeń dla innych elementów przyrody, powodowanych zanieczyszczonym powietrzem.

Wszystkie te zasady wymienione są w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹³. Większość z nich została umieszczona w art. 191, a zasada integracji polityki ochrony środowiska z politykami sektorowymi w art. 11. Zawarte one są także w polskiej ustawie z 27.4.2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska, w artykułach od 5 do 7.

3.1.7. Zasada zrównoważonego rozwoju

Zasada zrównoważonego rozwoju, będąca „generalną wskazówką adresowaną do organów samorządu gminnego, któremu ustawa daje podstawowe kompetencje w zakresie gospodarki przestrzeni”¹⁴, zawarta jest nie tylko w art. 1 POŚ, ale i w art. 5 Konstytucji.

¹¹ P. Korzeniowski, op.cit., s. 66.

¹² S. Wrzosek, J.M. Izdebski, *Polityka administracyjna jako instrument realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju (w:) Uwarunkowania ochrony środowiska. Aspekty krajowe, unijne, międzynarodowe*, red. E.K. Czech, Warszawa 2006, s. 30-31.

¹³ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Dz. U. 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.

¹⁴ P. Korzeniowski, op.cit., s. 54.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z 23.4.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych proklamuje, że „Wspólnota powinna podjąć odpowiednie działania, obejmujące wsparcie kryteriów zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do użycia biopaliw oraz rozwój biopaliw drugiej i trzeciej generacji we Wspólnocie i na całym świecie, a także wzmocnienie badań w dziedzinie rolnictwa i rozwoju wiedzy w tych dziedzinach”¹⁵.

Dalej czytamy, że „Wzrastające światowe zapotrzebowanie na biopaliwa i biopłyny oraz zachęty do ich stosowania przewidziane w niniejszej dyrektywie nie powinny zachęcać do niszczenia terenów o dużej bioróżnorodności. Takie wyczerpywalne zasoby, których znaczenie dla ludzkości zostało uznane przez różnorodne instrumenty międzynarodowe, powinny być chronione. Konsumenci we Wspólnocie uznaliby ponadto za niedopuszczalne z etycznego punktu widzenia, aby rosnące stosowanie biopaliw i biopłynów mogło prowadzić do niszczenia terenów o dużej bioróżnorodności”¹⁶. „Tereny nie powinny być przekształcane pod uprawę biopaliw, jeżeli uwolniony w wyniku przekształcenia pierwiastek węgla nie mógłby w rozsądnym okresie czasu, przy uwzględnieniu pilnego charakteru problemu zmian klimatycznych, zostać zrównoważony przez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych powstałych w wyniku produkcji biopaliw i biopłynów”¹⁷. Cytowane fragmenty Dyrektywy 2009/28/WE wyraźnie pokazują słusznie ostrożne podejście UE do energii z biopaliw jako tej ryzykownej.

3.1.8. Zasada partycypacji publicznej w ustawie o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

Zasada partycypacji publicznej ujęta jest w art. 5 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku. Przejawia się ona na dwóch płaszczyznach.

Pierwsza, w ramach postępowania administracyjnego, przyznaje obywatelom możliwość składania uwag i wniosków oraz udziału organizacji ekologicznych na prawach stron. Druga, to płaszczyzna legislacyjna, która zapewnia współudział w przygotowaniu

¹⁵Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z 23.4.2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE, Dz. U. UE. 2009 r. Nr L 140/16 ze zm., dalej jako „Dyrektywa 2009/28/WE”.

¹⁶Dyrektywa 2009/28/WE

¹⁷Dyrektywa 2009/28/WE

planów, programów i wytycznych dotyczących środowiska (petycje, obywatelska inicjatywa ustawodawcza). Zasada ta jest jednym z podstawowych praw obywatelskich, przejawiającym się powinnością prawną organów administracji publicznej do przeprowadzania konsultacji społecznych (w tym dyskusji społecznej i opiniowania)¹⁸. Jej realizowanie przyczynia się do podnoszenia świadomości społecznej, w tym przypadku, na temat OZE. Dyrektywa 2009/28/WE potwierdza, że „aby pobudzić udział poszczególnych obywateli w osiągnięciu celów określonych w niniejszej dyrektywie, odpowiednie organy powinny rozważyć możliwość zastąpienia pozwoleń prostym powiadomieniem właściwych organów o instalowaniu małych zdecentralizowanych urządzeń do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych”¹⁹.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) opublikowała rankingi krajów o największym i najmniejszym stopniu zanieczyszczenia powietrza oraz powiązaną z tym zjawiskiem liczbą zgonów²⁰. Polska nie znalazła się w pierwszej dziesiątce żadnego z nich, ale jest jednym ze ‘smogowych liderów’ wśród krajów europejskich. Z Raportu WHO wynika, że na 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w Europie aż 33 są polskie. Polska jest ‘stolicą Europy’, jeżeli chodzi o zanieczyszczenia powietrza²¹. Czas to zmienić.

4. OZE i samorząd terytorialny w prawie krajowym

Artykuł 6 ustawy o samorządzie gminnym²² stanowi, że „do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów”. Artykuł 7 ust. 1 u.s.g. wskazuje zaś, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Obowiązki jednostek samorządu terytorialnego wobec energetyki ujęte są w art. 7 u.s.g., zgodnie z którym do zadań własnych gminy należy zaopatrywanie w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz. Artykuł 18 ust. 1 ustawy - Prawo energetyczne²³ wyodrębnia 4 grupy zadań gminy w tym zakresie:

¹⁸ P. Korzeniowski, op.cit., s. 66-69.

²⁰<http://zen.fpiec.pl/post/2017/02/08/gdzienajczystszepowietrzeagdziezaniszczysne> [dostęp 14.11.2018].

²¹<https://www.ft.com/content/6712dd66-c91d-11e6-8f29-9445cac8966f> [dostęp 14.11.2018].

²²Ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 994 ze zm., dalej jako „u.s.g.”.

²³Ustawa z 10.4.1997 r. - Prawo energetyczne, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 755, dalej jako „Prawo energetyczne”.

- a) planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy;
- b) planowanie oświetlenia na terenie gminy;
- c) finansowanie oświetlenia na terenie gminy;
- d) planowanie i organizacja działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy.

Zdaniem doktryny²⁴, planowanie i organizacja to tworzenie przez gminę warunków koniecznych do powstania urządzeń i instalacji niezbędnych do zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Obejmuje również różne przedsięwzięcia z zakresu działalności informacyjnej i społeczno-organizatorskiej, dotyczące np. pogłębiania świadomości i wiedzy konsumenckiej mieszkańców gminy dotyczącej funkcjonowania na współczesnym rynku paliw i energii. W konsekwencji gmina swoim działaniem może w zgodzie z ekologią kształtować elementy techniczne i społeczne związane z zaopatrzeniem w energię, a wobec tego, z odnawialnymi źródłami energii. Odnosząc się do kolejnych punktów: planowanie i oświetlanie gminy może się odbywać z wykorzystywaniem małych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii, mamy tu na myśli oczywiście oświetlenie zewnętrzne, znajdujące się na ulicach czy przy placach. Wiąże się to również z ostatnim punktem, ponieważ zastąpienie tradycyjnych instalacji oświetleniowych tymi, które wykorzystują odnawialne źródła energii, przyczynia się do zmniejszenia zużycia energii na terenie gminy, a także obniżenia jej kosztu, mimo stosunkowo wysokich kosztów początkowych.

Do zadań gminy należy ochrona zdrowia mieszkańców gminy, co jednostka może realizować poprzez wspieranie budowy instalacji odnawialnych źródeł energii celem ograniczania tradycyjnych instalacji produkujących energię, a w konsekwencji doprowadzenia do znaczącego zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza i ograniczenia zachorowań spowodowanych złym stanem powietrza. Do zadań gminy należą także sprawy zieleni gminnej i zadrzewień, które z pewnością skorzystają z mniejszej liczby szkodliwych substancji emitowanych przez tradycyjne elektrownie i elektrociepłownie²⁵. Energetyka

²⁴ P. Orzech, M. Stefaniuk, *Prawo energetyczne. Tom II. Komentarz do art. 12-72*, Warszawa 2016, LEX Omega.

²⁵ Zapisy dotyczące ochrony zdrowia i środowiska znajdują się również w ustawach o samorządzie powiatowym z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 995 ze zm. i ustawie z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa, tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 913 ze zm.

obywatelska wpisuje się jednocześnie w promocję i wdrażanie programów pobudzania aktywności obywatelskiej.

5. Energetyka obywatelska

Energetyka obywatelska²⁶ to system, w którym osoby prywatne, instytucje, organizacje, i przedsiębiorstwa spoza sektora energetycznego biorą udział w wytwarzaniu energii i zarządzaniu nią. To lokalna, małoskalowa produkcja energii elektrycznej i ciepła ze źródeł odnawialnych oraz ograniczenie zużycia energii dzięki modernizacji energetycznej budynków i przedsiębiorstw. Energetyka obywatelska to udział społeczności w większych projektach OZE, a jednocześnie możliwość zbudowania alternatywy dla scentralizowanego i zdominowanego przez wielkie spółki systemu energetycznego.

Energetyka obywatelska może rozwijać się w każdej gminie w Polsce a producentem energii może zostać każdy, od przeciętnego mieszkańca gminy po szpitale, szkoły czy przedszkola. Na jej rozwoju mogą skorzystać zarówno mieszkańcy gmin, jak i same samorządy. To również:

- ograniczenie zapotrzebowania na energię,
- zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego na lokalną skalę,
- rozwój społeczny i gospodarczy,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- niższa emisja CO₂ i zanieczyszczeń do powietrza,
- lokalna niezależność energetyczna.

Dzięki energetyce obywatelskiej można zatrzymać odpływ pieniędzy z danej jednostki samorządu terytorialnego. Środki przeznaczone na zapłatę za dostawę prądu i paliwa nie są już 'wyprowadzane' poza region, ponieważ mieszkańcy przestają częściowo ponosić opłaty wobec globalnych spółek energetycznych na rzecz energii produkowanej z małych, lokalnych źródeł OZE. Wyzwaniem jest oczywiście koszt budowy instalacji OZE, jednak wymaga podkreślenia, że istnieje wiele sposobów finansowania ich budowy, m. in.: środki własne, kredyty bankowe, crowdfunding, fundusze zagraniczne, fundusze europejskie czy oparcie systemu o taryfy gwarantowane.

²⁶ J. Krzyszkowska, *Energetyka Obywatelska, przewodnik dla samorządów po inwestycjach w energię odnawialną i efektywność energetyczną* Warszawa 2015, s. 2-28.

5.1. Energetyka obywatelska w praktyce

Świetnymi przykładami na to jak dobrze może sprawdzić się energetyka obywatelska jest m. in. austriacki powiat Gussing²⁷, który choć peryferyjnie położony, borykał się z typowymi problemami małych jednostek jak odpływ mieszkańców do dużych miast, wysokim bezrobociem i dużymi kosztami energii. Władze Gussing ‘postawiły’ na energię uzyskiwaną z odnawialnych źródeł i w powiecie wybudowano wielką biogazownię o zainstalowanej mocy 2 MW energii elektrycznej. Na uwagę zasługuje jednak przede wszystkim to, że mieszkańcy powiatu mają udział w spółdzielniach zarządzających instalacjami. Rozwiązania przyjęte w Gussing są oczywiście korzystne dla wszystkich: emisja CO₂ została ograniczona o 90%, a mieszkańcy dostarczają biomasę do biogazowni, dzięki której powstaje energia elektryczna i ciepła, której nadwyżki są sprzedawane do sieci krajowej przynosząc zysk w wysokości nawet kilkunastu milionów euro.

Podobnych inicjatyw nie trzeba jednak szukać daleko. Dobrym przykładem wdrażania energetyki obywatelskiej jest gmina Nieporęt, w której, dzięki środkom własnym mieszkańców, środkom z budżetu gminy i środkom pochodzących z RPO Województwa Mazowieckiego²⁸ udało się sfinansować instalację kilkuset kolektorów słonecznych.

Niestety, odnawialne źródła energii są jednak rzadko wykorzystywane przez jednostki samorządu terytorialnego, w 2013 roku, na 3922 przebadanych budynków, w zaledwie 104 były zainstalowane instalacje odnawialnych źródeł energii²⁹. Zważywszy na potencjał infrastrukturalny, jakim dysponują zarówno jednostki samorządu terytorialnego jak i administracja rządowa, liczba ta może i powinna ulec zwiększeniu, do czego doprowadzić może wprowadzenie do ustawy o efektywności energetycznej³⁰ normy dotyczącej odnawialnych źródeł energii jako środka poprawy efektywności energetycznej. Jednocześnie należy uregulować kwestię obowiązku budowy instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł energii na części nieruchomości należących do jednostek samorządu terytorialnego.

²⁷ B. Schuh, E. Dallhammer, N. Damsgaard, N. Stewart, *Infrastruktura dla odnawialnych źródeł energii: Czynniki sprzyjający rozwojowi lokalnemu i regionalnemu*, Bruksela 2012, s.9.

²⁸ Regionalny Program Województwa Mazowieckiego 2014-2020. <https://www.funduszedlamazowska.eu/> [dostęp: 14.11.2018 r.]

²⁹ M. Kowalska, *Badanie efektywności energetycznej budynków administracji publicznej (rządowej i samorządowej) za lata 2007-2013*, Warszawa 2015, s. 68.

³⁰ Ustawa z 20.5.2016 r. o efektywności energetycznej, Dz.U. poz. 831 ze zm.

6. Klaster energii

W krajowych realiach szansą na zwiększenie wykorzystania energii z OZE są klastry energii, czyli cywilnoprawne porozumienia, w skład których mogą wchodzić m.in. jednostki samorządu terytorialnego. Klastry mogą być utworzone m. in. w celu wytwarzania i równoważenia zapotrzebowania na energię elektryczną³¹. Klaster, oprócz tego, że wspiera i inicjuje działania związane ze zrównoważonym rozwojem w jednostkach samorządu terytorialnego, może też stać się podstawą do rozpoczęcia działalności naukowej, doradczej czy edukacyjnej, jak choćby w przypadku Podkarpackiego Klastra Energii Odnawialnej³².

7. Podsumowanie

Podsumowując, zarówno w prawie unijnym, jak i w prawie krajowym istnieje wiele norm odnoszących się do tworzenia proekologicznego charakteru jednostek samorządu terytorialnego. Znaczenia nadaje im umiejscowienie w aktach prawnych najwyższej rangi, jak Karcie Praw Podstawowych UE i Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

W Polsce wielką szansę na stworzenie proekologicznego charakteru jednostki samorządu terytorialnego kreują odnawialne źródła energii, które stanowią jedyną słuszną alternatywę wobec wyczerpujących się paliw konwencjonalnych. OZE stwarzają możliwość zadbania o ochronę środowiska i realizację ogólnych zasad prawa wspólnotowego. Choć istnieją prawne instrumenty wspierania instalacji wytwarzających energię z OZE i skorelowane z nimi konkretne ustawowe obowiązki jednostek samorządu terytorialnego związane z energetyką odnawialną, regulacje te nie są wystarczające dla zwiększenia liczby powstających instalacji OZE i pełnego wdrożenia zalet płynących z tej formy pozyskiwania energii. Polska powinna się wzorować na innych państwach, w których związki jednostek samorządu terytorialnego z OZE są zdecydowanie silniejsze i ułatwiać obywatelom rozpoczęcie korzystania z OZE zachęcając stosownymi mechanizmami do inwestowania w instalacje duże przedsiębiorstwa i samych obywateli.

³¹ Ustawa z 20.2.2015 r. o odnawialnych źródłach energii, Dz. U. poz. 1269 ze zm.

³² [//www.teraz-srodowisko.pl/produkty-uslugi/produkty/podkarpacki-klaster-energii-odnawialnej-97.html](http://www.teraz-srodowisko.pl/produkty-uslugi/produkty/podkarpacki-klaster-energii-odnawialnej-97.html)

Renewable sources of energy as a chance of creating pro-ecological image of local self-government

The article shows an obligation of the local government to taking care of the environment using best available technics, i.a. alternative energy sources. Renewable energy sources are presented in the context of European general rules of protection of the environment. According to the rule of integration of the politic of environment protection with sectorial politics, the energy sector must not harm the natural environment. The prevention rule requires taking actions preventing to the air pollution, in turn the rule ‘polluter pays’ introduces the penalties for harmful emission. In accordance with the rule of high protection level, every activity should remain consistent with environmental protection. The rule of removal the damages in origin promotes the use of clean technologies. The rule of complex protection emphasises the importance of clean air. The article clarifies the role of the rules of sustainable development and public participation. In the second part of article authors present connections between local self-government and renewable sources of energy in the national law. The article contains also the description of the presumption production of energy and its advantages, financing methods and some examples from Poland and EU countries.

Martyna Szlufik

Studentka IV roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji UKSW. Interesuje się prawem ochrony środowiska, w tym odnawialnymi źródłami energii.

Mateusz Sasinowski

Student IV roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji UKSW. Interesuje się prawem odnawialnych źródeł energii i elektromobilnością.